

*Буряк А.А.,
асистент кафедри міжнародної економіки та маркетингу,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

ІНВЕСТИЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У ПРОМИСЛОВОСТІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗРІЗ

Анотація. У статті досліджено інвестиційне співробітництво між Україною та Євросоюзом у промисловості в регіональному розрізі. Сформовано головні проблеми співпраці України з ЄС в інвестиційній сфері. Виявлено нові можливості для залучення прямих іноземних інвестицій, що набули особливої актуальності в контексті дії зони вільної торгівлі між Україною та країнами ЄС.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, регіон, промисловість, інвестиційне співробітництво, інвестиційна привабливість промисловості регіону.

Постановка проблеми. Підписання та ратифікація Угоди про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС створює нові можливості для економіки регіонів України, але разом із цим вимагає здійснення реформ у модернізації промислового виробництва. Реалізація євроінтеграційних намірів України є можливою лише за умови ефективної регіональної економічної політики, спрямованої на покращення інвестиційної привабливості промислового комплексу, який має стати рушійною силою економічного зростання регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інвестиційної співпраці України та країн – членів ЄС аналізується у працях таких відомих учених, як: Т.В. Лазоренко [1], Л.М. Побоченко [2], Л.Й. Ситар [3], Н.Є. Скоробогатова [4], І. Софіщенко [5], Н.О. Черненко [6], З.Я. Макогін [7], Т.П. Яхно [8] та ін. Однак, віддаючи належне науковим здобуткам учених, варто зазначити, що проблема інвестиційного співробітництва між регіонами України та Євросоюзом у промисловості та відповідність її вимогам сучасності залишається недостатньо вивченою.

Мета статті полягає у дослідженні інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС у промисловості в регіональному розрізі, виявлення основних проблем та подальших напрямів активізації цієї співпраці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-економічна нестабільність розвитку регіонів України негативно відбивається на інвестиційній діяльності підприємств кожного регіону, зумовлює загальне погіршення інвестиційного клімату та зниження інвестиційної привабливості й іміджу регіонів, зокрема на світовому рівні. До сучасних проблем інвестиційної діяльності в регіонах України належать [8]: падіння обсягів залучених іноземних інвестицій, зростання концентрації обсягу інвестиційних ресурсів в одних і тих самих регіонах та галузях господарської діяльності, низька ефективність інструментів стимулювання інвестиційної діяльності.

Для забезпечення відновлення позитивної інвестиційної активності в регіонах, ефективного залучення іноземних інвестицій та підвищення інвестиційної привабливості регіонів в умовах європейської інтеграції, особливої актуальності набу-

ває зона вільної торгівлі між Україною та країнами ЄС, яка відкриває нові можливості для залучення прямих іноземних інвестицій, серед яких:

1. Імплементация нормативно-правової бази щодо вільного переміщення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) відповідно до норм ЄС. Згідно з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [9], Україна та ЄС зобов'язані створювати необхідні умови для подальшої лібералізації її положень із метою полегшення руху капіталу. Зокрема, що стосується операцій на рахунку з капіталом та фінансовому рахунку платіжного балансу, то Україна та країни ЄС повинні забезпечити вільний рух капіталу, пов'язаний із надходженням прямих інвестицій.

Окрім того, Україна зобов'язується завершити лібералізацію операцій на рахунку операцій із капіталом і фінансовому рахунку платіжного балансу відповідно до рівня лібералізації в ЄС, а також не вводити будь-яких нових обмежень на рух капіталу і поточні платежі між резидентами України та країн ЄС і не робити наявні умови більш обмежувальними.

Отже, загалом заходи для створення необхідних умов для подальшого поступового застосування правил ЄС про вільний рух капіталу в Україні дадуть змогу не тільки спростити умови здійснення інвестиційної діяльності, а й покращити інвестиційний клімат у регіонах країни.

2. Створення зони вільної торгівлі з країнами ЄС не лише знижує тарифні й нетарифні бар'єри між учасниками, а й позитивно впливає на збільшення обсягів ПІІ з країн ЄС в Україну. Досвід переважної більшості країн Центрально-Східної Європи, які вступили у ЗВТ із країнами ЄС, демонструє зростання надходжень прямих інвестицій порівняно з попереднім періодом. У середньому частка ПІІ у ВВП цих країн за три роки до і три роки після підписання Угоди про ЗВТ становила: у Болгарії – 0,6% проти 2,1%, Чеській Республіці – 1,8% проти 2,9%, Естонії – 4,3% проти 7,5%, Угорщині – 4,8% проти 7,0%, Литві – 2,1% проти 5,3%, Польщі – 1,0% проти 2,4%, Румунії – 0,6% проти 1,7% та Словаччині – 1,5% проти 5,3% [10].

3. Відкриття нових ринків для здійснення інвестиційної діяльності, зокрема можливість залучати прями інвестиції у пріоритетні сфери господарювання з дешевою, але висококваліфікованою робочою силою та наявною сировиною. За прогнозами Міжнародного центру перспективних досліджень [11, с. 32], іноземні інвестиції з країн ЄС спрямують передусім у сім найбільш привабливих видів економічної діяльності в Україні, а саме: фармацевтичне виробництво, оптову й роздрібну торгівлю; торгівлю транспортними засобами, виробництво жирів, виробництво інших харчових продуктів; виробництво напоїв; тютюнову промисловість, текстильну промисловість і пошиття одягу, операції з нерухомістю та діяльність у сфері інформатизації.

4. Налагодження більш тісної співпраці між країнами-донорами та країнами-реципієнтами прямих інвестицій. Окрім того, зона вільної торгівлі збільшує рівень конкурентної боротьби, що позитивно впливає на розвиток бізнес-середовища в регіонах України.

5. Не менш важливим є положення Угоди [8, с. 112–113], що стосується операцій на рахунку з капіталом та фінансовому рахунку платіжного балансу про вільний рух капіталу, пов'язаний із наданням кредитів, які стосуються торговельних операцій, або з наданням послуг, а також із фінансовими позиками та кредитами інвесторів. Це розширює можливості для отримання європейських кредитів промисловими підприємствами кожного регіону.

6. Поліпшення технічного та технологічного стану вітчизняних підприємств, що можливо завдяки як прямим інвестиціям із країн ЄС, так і спрощенню доступу до якісної імпоротної техніки та устаткування. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за умови макростабілізації та проведення модернізації економіки сподівається на пожвавлення інвестиційної діяльності в 2017–2019 рр., у тому числі за рахунок інвесторів із країн ЄС. Так, за оптимістичним прогнозом уряду [12, с. 25–26], обсяги ПІІ зростуть у 2017–2019 рр. на 19,2%.

Отже, можна констатувати, що за рахунок підписання Угоди про асоціацію з ЄС в Україні відбувається поліпшення інвестиційного клімату, покращення інвестиційної привабливості та іміджу регіонів. Приплив іноземного капіталу дає змогу компенсувати втрати від скасування тарифних і нетарифних бар'єрів у торгівлі та забезпечує розвиток конкурентоспроможних виробництв у регіонах України.

Та все ж потреба промисловості в залученні іноземних інвестицій існує, і вона зумовлена такими головними причинами:

- 1) надзвичайно низькою інвестиційною активністю вітчизняних промислових підприємств;
- 2) гострою необхідністю технічної і технологічної модернізації промислового виробництва та інфраструктури шляхом імпорту сучасних технологій;
- 3) проблемами впровадження в промисловості енерго- та ресурсозберігаючих технологій, а також нових методів ефек-

тивного управління й експортоорієнтованого маркетингу як необхідних атрибутів розвитку промислової сфери регіонів України.

Так, за даними Державної служби статистики України, у 2016 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 4 405,8 млн. дол. США прямих інвестицій проти 3 763,7 млн. дол. у 2015 р. Надходження прямих інвестицій здійснили інвестори 77 країн світу. Із країн ЄС в економіку України інвестовано 1 972,0 млн. дол. США, або майже 45% загального обсягу вкладень. Найвагомими обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність, – 2 825,3 млн. дол. США, підприємств оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів та мотоциклів – 524,9 млн. дол. США та промисловості – 475,2 млн. дол. США (рис. 1).

За даними Державної служби статистики України, основними країнами-інвесторами, на які припадає близько 80% загального обсягу ПІІ в промисловості України, є країни ЄС, а саме: Німеччина, Кіпр, Нідерланди, Швейцарія, Велика Британія, Австрія та Польща (рис. 2).

У структурі ПІІ, вкладених в промисловість станом на кінець 2016 р. переважають здебільшого інвестиції компаній, зареєстрованих на Кіпрі (24,3%), у Нідерландах (19,3%), Німеччині (10,5%), Швейцарії (9,2%), Великій Британії (5,3%), Австрії (2,7%) та Польщі (2,7%).

Аналізуючи прямі інвестиції на підприємствах із постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря, варто зазначити, що 47,2% ПІІ припадає на інвестиції із Сінгапуру, 36,1% – із Кіпру та 6,5% – із Белізу, що, зокрема, представлено такими компаніями, як Vikontia Enterprises Limited (23,9% акцій ПАТ «Полтаваобленерго», 23,2% акцій ПАТ «Чернігівобленерго», 24,9% акцій ПАТ «Тернопільобленерго», 12,3% акцій ПАТ «Запоріжжяобленерго», 24,9% акцій ПАТ «Сумиобленерго»), Lex Perfecta Limited (25% акцій ПАТ «Львівобленерго», 16,5% акцій ПАТ «Запоріжжяобленерго», 24,9% акцій ПАТ «Прикарпаттяобленерго»), Kerelio Commercial Limited (12,2% акцій ПАТ «Львівобленерго», 12,7% акцій ПАТ «Прикарпаттяобленерго»), Humgate Holdings Limited (21,5% акцій ПАТ «Дніпрогаз», 19,8% акцій ПАТ «Донецькміськгаз», 19,8%

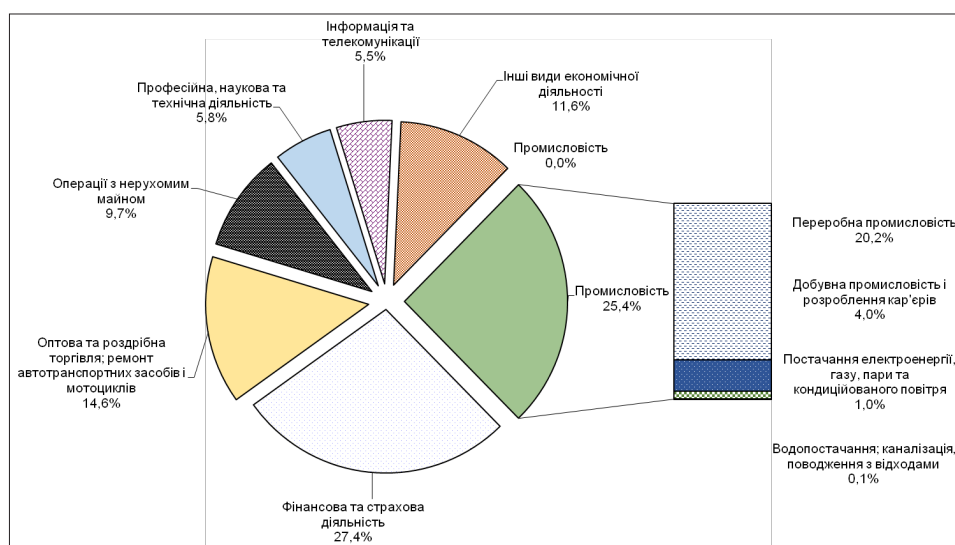
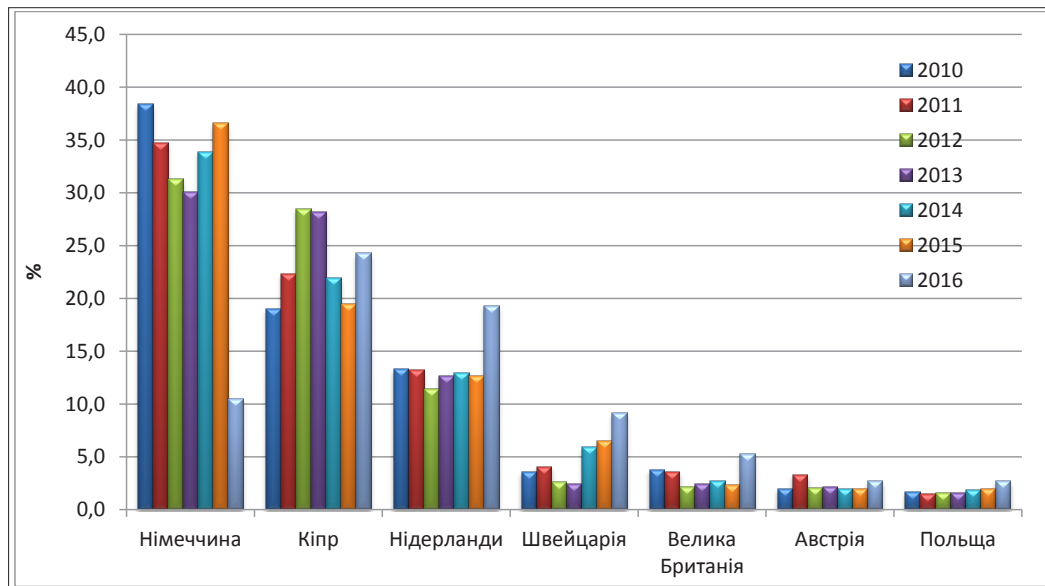

Рис. 1. Структура ПІІ в економіці України за видами економічної діяльності станом на 31.12.2016, %

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Рис. 2. Розподіл ПІІ в промисловості України за основними країнами походження в 2011–2016 рр., % до загального обсягу

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

акцій ПАТ «Харківгаз»), Tanter Holdings Limited (16,6% акцій ПАТ «Дніпрогаз», 14,5% акцій ПАТ «Донецькміськийгаз», 13,6% акцій ПАТ «Харківгаз») та іншими компаніями, а також Нідерландів: VS Energy International N.V. (75,6% акцій ПАТ «Житомиробленерго», 82,9% акцій ПАТ «Кіровоградобленерго», 17,9% акцій ПАТ «Одесаобленерго»), Washington Holdings B.V. (89% акцій ПАТ «Київобленерго», 83,3% акцій «Рівнеобленерго») та ін.

Аналогічно проводячи аналіз прямого інвестування на підприємствах добувної промисловості, необхідно зазначити, що станом на кінець 2016 р. у структурі іноземних надходжень переважають ПІІ компаній зі Швейцарії (45,6%), Нідерландів (32,8%), Кіпру (12,2%) та Великої Британії (1,5%). Серед швейцарських компаній-інвесторів в Україні присутня, наприклад, Fegtex AG (39% ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»), компаній Кіпру: Verestfor Holdings Limited (99,5% ПАТ «Полтаванафтогазбуд»), Numax Enterprises Limited (23,9% ПАТ «Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат»), Нідерландів: Metinvest B.V. (96,7% ПАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат», 99,7% ПАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат»), ДТЕК Energy B.V. (60,3% ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля»), Великої Британії – JKH Oil & Gas plc (спільне українсько-британське підприємство «Полтавська газонафтова компанія») та ін.

Аналізуючи ПІІ компаній переробної промисловості, варто констатувати, що 26,3% прямих інвестицій надійшло з Кіпру, 17,6% – із Нідерландів, 13% – із Німеччини, 6% – із Великої Британії та інших країн.

ПІІ з Кіпру представлені такими компаніями, як Azovmashinvest Holding LTD (93,3% ПАТ «Полтавхіммаш»), International Distribution Systems LTD (99,6% ПАТ «Миргородський завод мінеральних вод») та ін., Нідерландів Japan Tobacco International Holding B.V. (99,9% ПАТ «Джей Ті Інтернешнл Україна») та ін., Великої Британії – Transbuilding Service LTD (19,2% ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод») та ін.

На підприємствах із виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів переважають ПІІ з Нідерландів

(26,0%), Кіпру (21,8%) та Великої Британії (10,9%). Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів представлено здебільшого прямими інвестиціями з Німеччини (27,1%), Данії (26,1%) та Італії (12,3%). На підприємствах із виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності зосереджено ПІІ з Кіпру (31,6%), Австрії (11,6%) та Швейцарії (11,4%). Виробництво коксу та продуктів нафтопереробки представлено прямими інвестиціями з Кіпру (86,8%), Нідерландів (10,4) та Великої Британії (1,1%).

Підприємства з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції залучили 36,9% з Кіпру, 36,6% ПІІ з Нідерландів та 8,4% із Франції. У структурі залучених ПІІ у підприємства з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів переважають Кіпр (44,5%), Віргінські Острови (Брит.) (21,8%) та Велика Британія (9,1%). На підприємствах із виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції здебільшого залучені прямі інвестиції з Кіпру (25%), Німеччини (22,5%) та Нідерландів (15,7%).

Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, окрім виробництва машин та устаткування, представлено здебільшого ПІІ з Німеччини (37%), Кіпру (32,2%) та Нідерландів (10,7%). На машинобудівних підприємствах, окрім ремонту і монтажу машин і устаткування зосереджено прямі інвестиції переважно із Корей (18,1%), Німеччини (12,2%) та Кіпру (11,1%). Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування представлено здебільшого ПІІ з Кіпру (21,7%), Великої Британії (15,5%) та Польщі (14,1%). Водопостачання, каналізація, поводження з відходами представлено прямими інвестиціями із Великої Британії (40,3%), Кіпру (15,6%) та Австрії (13,3%).

Стратегічно важливим для України є розвиток машинобудування. Темпи розвитку цієї галузі мають перевищувати загальні темпи зростання промислового виробництва, створюючи умови для структурно-інноваційної перебудови й технічного переснащення всіх галузей економіки. Обсяг іноземних інвестицій у підприємства машинобудування попри незначне

зростання у грошовому вимірі залишається вкрай низьким. Питома вага ПП в підприємства машинобудування також залишається низькою.

Найвні проблеми надходження й розподілу інвестицій у промисловому секторі України полягають у структурних диспропорціях (технологічних, галузевих, регіональних, щодо джерел інвестування), що загрожують поглибленням дисбалансів товарних і фінансових ринків, консервацією неефективної структури виробництва, монополізацією окремих стратегічно важливих або соціально значущих галузей економіки, нераціональним використанням сировинно-ресурсної бази та виробничих потужностей.

Основними напрямками, що в перспективі зможуть сприяти вирішенню даних проблем та успішному залученню європейських інвестицій у промисловість регіону, є:

1) доцільність приведення стратегії залучення іноземних інвестицій відповідно до потреб промисловості регіонів;

2) необхідність диференціації бренду кожної області від інших регіонів залежно від визначених сфер інвестування, зокрема в промисловості;

3) забезпечення європейських інвесторів необхідною системною підтримкою, наприклад у реєстрації бізнесу, залученні персоналу тощо.

Одними із найпріоритетніших та першочергових завдань, які мають бути реалізовані у цьому напрямі, на нашу думку, є такі:

– створення необхідних умов для подальшої імплементації та лібералізації положень нормативно-правової бази щодо вільного переміщення ПП відповідно до норм ЄС;

– налагодження більш тісної співпраці з країнами – донорами ПП;

– створення умов для покращення технічного та технологічного стану вітчизняних промислових підприємств регіону;

– інтенсифікація промислового виробництва на інноваційній основі;

– розвиток екологічно безпечного промислового виробництва;

– забезпечення якості трудових ресурсів відповідно до потреб промисловості;

– поглиблення інтеграційних відносин, зокрема через створення ЗВТ із країнами ЄС.

Висновки. Результати проведеного дослідження дали змогу проаналізувати сучасний стан інвестиційного співробітництва між регіонами України та Європейським Союзом у промисловому секторі, сформулювати основні проблеми співпраці та подальші напрями співробітництва, реалізація яких дасть змогу підвищити рівень інвестиційної активності промислових підприємств регіонів, поліпшити їх технічний та технологічний стан; збільшити надходження до місцевих бюджетів; створити нові робочі місця; наростити обсяг експортоорієнтованої промислової продукції та зменшити диспропорції в економічному та соціальному розвитку регіонів загалом.

Література:

1. Лазоренко Т.В. Інвестиційне співробітництво України з Польщею / Т.В. Лазоренко, А.В. Дудик // Молодий учений. – 2015. – № 12(2). – С. 63–66.
2. Побоченко Л.М. Інвестиційне співробітництво України з Європейським Союзом / Л.М. Побоченко // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. – 2011. – № 1. – С. 221–230.
3. Ситар Л.Й. Інвестиційне співробітництво у прикордонних регіонах України в умовах інтеграційних процесів (на прикладі Львівської області) / Л.Й. Ситар, Р.Я. Старик // Соціально-еко-

номічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 4. – С. 140–147.

4. Скоробогатова Н.Є. Інноваційно-інвестиційне співробітництво України і ЄС у межах забезпечення сталого розвитку / Н.Є. Скоробогатова // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2014. – № 11. – С. 19–26.
5. Софіщенко І. Співробітництво Україна – ЄС: особливості сучасного етапу та можливості для територіальних адміністративних одиниць / І. Софіщенко // Економічний часопис – XXI. – 2009. – № 1–2. – С. 32–37.
6. Черненко Н.О. Розвиток співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності / Н.О. Черненко, В.О. Лісняк // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки». – 2016. – № 6(105). – С. 128–135.
7. Яхно Т.П. Пріоритетні напрями формування інвестиційної співпраці України із країнами Європейського Союзу / Т.П. Яхно, З.Я. Макогін // Економічний часопис – XXI. – 2014. – № 5–6. – С. 21–24.
8. Буряк А.А. Нові реалії та можливості відновлення інвестиційної активності в регіонах України в умовах європейської інтеграції / А.А. Буряк, М.В. Мокляк та ін. // From the Baltic to the Black Sea Region: the national models of economic systems: International Scientific-Practical Conference, 25 March 2016. – Riga, Latvia, 2016. – P. 211–214.
9. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
10. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat>.
11. Вплив створення зони вільної торгівлі з ЄС на економіку України: аналітичне дослідження / К. Аврамченко, В. Філіпчук, О. Жолудь, В. Мазярчук. – К., 2013. – 197 с.
12. Україна: перспективи розвитку. Консенсус-прогноз // Офіц. сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – 2015. – Вип. 38. – 28 с.

Буряк А.А. Инвестиционное сотрудничество между Украиной и ЕС в промышленности: региональный разрез

Анотація. В статті досліджено інвестиційне співробітництво між Україною і Євросоюзом в промисловості в регіональному разрізі. Сформовані головні проблеми співпраці України з ЄС в інвестиційній сфері. Виявлені нові можливості для привлечення прямих іноземних інвестицій, які набули особу актуальності в контексті діяльності зони вільної торгівлі між Україною і країнами ЄС.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, регион, промышленность, инвестиционное сотрудничество, инвестиционная привлекательность промышленности региона.

Buriak A.A. Investment cooperation between Ukraine and the EU in the industry: regional aspects

Summary. In this article, the author studies investment cooperation between Ukraine and the EU in the industry at the regional level. The main problems of Ukraine-EU cooperation are formed in the investment sphere. New opportunities for foreign direct investments, which became especially important in the context of free trade zone between Ukraine and the EU, are revealed.

Keywords: foreign direct investment; region; industry, investment cooperation; investment attractiveness of the region's industry.